

İzmir ve Artbölgesinde Merkezi Yönetimin Sağlık Politikası (1913–1920)

Doç. Dr. Engin BERBER*

ÖZET

“Eğitim” ve “sağlık” günümüzde, sosyal devletlerin dar gelirli yurttaşlarına, parasız sunmayı görev bildiği temel kamu hizmetlerindedir. Yönetenlerin bunlar ve başta bayındırlık olmak üzere diğer kamu hizmetlerini, hangi yurttaşına nasıl ve ne ölçüde sunduğunu, devletin gelir-gider tablosu olan bütçeye bakarak anlamak mümkündür. Aynı personel giderlerine bakarak, hangi kamu çalışanlarının daha çok kullandığını anlayabildiğimiz gibi. Kısacası bütçe, bir devletin yönetilenlerle olan ilişkilerini öğrenmemize aracılık etmektedir.

Aynı bağlantı kuşkusuz, çağdaşı tüm devletlerde var olduğu gibi, Osmanlı Devleti ile uyrukları arasında da vardı. Bu makale, Osmanlı Devleti'nin çöküşünden önceki son birkaç yılda (1913–1920), Tanzimat döneminde “Aydın Vilayeti” adı altında bütünleştirilmiş İzmir ve art bölgesinde, devletin sağlığa dolayısıyla uyruklarına bakışını, vilayet bütçeleri üzerinden giderek açıklamayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken önce, vilayet bütçesiyle ilgili mevzuat ve içerik dünyası masaya yatırılacaktır. Daha sonra, devletin her yıl bütçeden sağlığa ayırdığı pay, diğer kamu hizmetlerini görmek için yaptığı harcamalarla karşılaştırılarak sorgulanacaktır.

Böylece, Aydın Vilayeti ölçeğinde hem resmin bütününe görmek, hem de 1923 yılında Türkiye’de devletin adı değişmesine rağmen, hâlâ değişmeyen devamlılıkları ve giderilemeyen gereksinimleri kavramak mümkün olabilecektir. Son olarak, aşağıdaki tablo ve grafikleri, bütçedeki rakamlarının dünyasını, daha kolay algılanır ve görünürlük için oluşturduğumuzu söylemek isteriz.

ABSTRACT

Today “education” and “health” are among the fundamental public services offered by the social states to their low income citizens. It is possible to understand the to whom and how above mentioned services as well as other public works are

* Ege Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü.

supplied from the income-expenditure tables i.e. governmental budgets, just like understanding which of the public personel are favored by examining the personel expenditures. In short, budget acts as a means of understanding the relations between the governors and the governed.

Just like in other contemporaray states of its period, such a relation existed between Otoman Empire and its subjects. This Article aims to explain the attitude of the state towards health services i.e. its subjects through the buggets of the province of "Aydın Vilayeti", the province unifying İzmir and its hinterland in the Tanzimat period. Fort his reason the budget legislation will be examined and then the allocation for health will be compared with other services.

Thus, it will be possible to see the whole picture as well as being able to comprehend the unchanged continuity and unfulfilled needs in today's Turkey, although the name of the state was changed. Lastly we'd like to present the folowing tables and graphics to maintain a clearer understanding of the world of data of the budget.

Bu çalışmayı sınırlayan zaman diliminde, Osmanlı taşrasının¹ her köşesi gibi, İzmir ve art bölgesi de, merkezi yönetimin (Sadaret ve Dahiliye Nezareti) taşradaki uzantısı olan vilayet tarafından yönetilmekteydi². Amacımız, vilayet bütçelerine "umur-ı hayriye ve sıhhiye" için konulmuş yıllık ödenekten hareketle, devletin sağlığa bakışını İzmir ve art bölgesi ölçeğinde ortaya koymaktır. Bunu yaparken, iki noktayı açıklayarak işe başlamanın, yerinde olacağını düşündük: İzmir ve art bölgesinin, Osmanlı idari örgütlenmesi içindeki yerini tespit etmek ve "vilayet bütçesi" kavramı üzerinde durmak.

A. Osmanlı İdari Örgütlenmesi İçinde İzmir ve Artbölgesi

1867 tarihli Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi'nden sonra İzmir, "Aydın" ismi verilen vilayetin merkez livası ve yönetim merkezi yapılmış³, bu durum Osmanlı Devleti yıkılıncaya kadar değişmemiştir⁴.

¹ *Türkçe Sözlük*, Cilt 2 (K-Z), Türk Dil Kurumu, Ankara, 1988, s. 1426'da taşra: "Bir ülkenin başşehri veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık" şeklinde tanımlanmaktadır.

² Yerel yönetim (belediye) tüzel kişiliğe sahip olmakla birlikte, gerçekte vilayetin mutlak denetimindeydi.

³ Süleyman Şevket, *Hulasa-i Coğrafya*, Cild-i Sani, İstanbul, 1286/1869-70, s.s. 52-53.

⁴ İncelediğimiz dönemde, başkent İstanbul dışında Osmanlı Devleti, Asya ve Avrupa'ya yayılmış yirmi üç vilayet ve yirmi bir müstakil livadan oluşmaktaydı.

Tablo 1/ İdari ve Demografik Açından Aydın Vilayeti (1913-1918)⁵.

Liva İsmi	Alanı (km ²)	Kaza	Kaza İsimleri	Nahiye	Köy	Nüfus	
						1914	1918
1. İzmir	12.426	13	Merkez, Bergama, Ödemiş, Tire, Bayındır, Urla, Seferihisar, Menemen, Foçateyn, Kuşadası, Karaburun, Çeşme, Nif.	25	722	640.767	605.584
2. Saruhan (Merkezi: Manisa)	12.713	11	Manisa, Kasaba, Salihli, Alaşehir, Gördes, Kula, Eşme, Kırkağaç, Soma, Demirci, Akhisar.	13	1.000	434.454	453.945
3. Aydın	7.604	6	Merkez, Nazilli, Söke, Karacasu, Bozdoğan, Çine.	11	474	274.789	277.824
4. Denizli	7.816	6	Merkez, Sarayköy, Buldan, Çal, Tavas, Garbi Karaağaç.	6	385	258.742	251.844
Toplam	40.559	36		55	2.581	1.608.752	1.589.197

Kaynak: Hüseyin Rifat, *İzmir 1914, Aydın Vilayeti 1330 Sene-i Maliyesi Ticaret Rehberi*, Yay. Haz. Erkan Serçe, İzmir, 1997, s.s. 8-10; *Aydın Vilayeti. En son İstatistikler Mucibince Aydın Vilayeti'nin Taksimat-ı Mülkiyesi Vechile Mekatip ve Maabid ve Nüfus-ı Umumiyesini İtimatbahş Rakamlarla İrae* başlıklı kartografik belge (İzmir Milli Kütüphanesi'nde numarasız); Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Nisan 2003, s.s. 212-213.

B. Vilayet Bütçesi

13 Mart 1913 tarihli, İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanun-ı Muvakkati'nin, "*İdare-i Hususiye-i Vilayet*" başlıklı ikinci kısmının birinci faslındaki sekiz madde, "*vilayet bütçesi*" kavramına ışık tutmaktadır: Meclis-i umumice⁶ kabul edilen vilayet bütçesi, vali tarafından Dahiliye Nezareti'ne gönderilir ve irade-i seniye çıktıktan sonra yürürlüğe girerdi (md. 86). Bütçe, "*adi*" ve "*fevkalade bütçe*" adıyla iki kısma ayrılırdı (md. 79).

Vilayet adi bütçesinin gelirlerini:

1. Maarif ve menafi hisse-i ianesi olarak aşara ve vergiye munzamm bulunan (ilave olunan) meblağ (Menafi hisse-i ianesi vilayetçe, kema-fi-s-

⁵ Nüfusa ilişkin rakamların dayandığı veri tabanları ve güvenilirlik konusunda bkz. Engin Berber, *Sancılı Yıllar: Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*, Ankara, 1997, s.s. 57-72.

⁶ Hususi bütçe layihasını madde madde, bütçeye bağlı cetvelleri ise fasıl fasıl inceleyen ve lüzum gördüğü kısımları değiştirip tasdik eden meclis-i umuminin diğer görevleri, yapısı ve çalışma usulleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Engin Berber, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918- 15 Mayıs 1919)*, İstanbul, Mart 1999, s.s. 37-40.

sabık (eskisi gibi) ziraat bankalarına ita olunacak (yatırılacak) ve mukabeleten (karşılık olarak), banka nizamnamesi mucibince Ziraat Nezareti'ne itası icap eden (verilmesi gereken) hisse-i temettü (gelir payı), bankalarca vilayetlere verilecektir),

2. Turuk-u maabir (yollar ve geçitler) bedelat-ı nakdiyesi [Umumi bütçede vilayet için tertip olunan (uygun görülen) tarik bedelat-ı nakdiyesi, meclis-i umumi-i vilayet kararıyla, dört günlük amele yevmiyesinin, o vilayette balığ olduğu (ulaştığı) miktar derecesinde tezyid edilebilir (arttırılabilir), kaht ü gala (kıtlik ve pahalılık) vesaire gibi esbab-ı zaruriye-i fevkalade zuhuruyla olağanüstü nedenler ortaya çıktığında), vilayetin bazı mahallerinde bedelat-ı nakdiyenin tahsili (toplanması) mümkün olmadığı takdirde, meclis-i umumi veya encümen-i vilayet, o kısım mükellefin hakkında mükellefiyet-i bedeniye (bedeni yükümlülük) usulü tatbik olunabilir. Bu takdirde, bedelat-ı nakdiyenin bedenen ifa edilen kısmına tekabül eden miktarı, vilayet bütçesinden mahsup edilir. Bedel-i nakdilerini tamamen tesviye etmekle (ödemekle) beraber, bir yolun kısmen veya tamamen tesviyesi (düzenlenmesi) için, mükellefiyet-i nakdiyeleri haricinde bedenen çalışmak isteyen ahali-i kura (köyler halkı), meclis-i umumi veya encümen-i vilayet kararıyla ve mükellefiyet-i bedeniye usul ve kavaidi vechle (kurallarına uygun olarak) o yolda istihdam edilebilir. Bir karye (köy) ahalisinin bu babta (konuda) ekseriyeti (çoğunluğu) tarafından vuku bulan talep, umumuna teşmil edilir (hepsine yaygınlaştırılır)]. (Bedenen çalışacak mükellefinin sevk ve istihdamına, jandarma ve polis heyetlerince muavenet (yardımcı) olunur),

3. Zebhiye resm-i (hayvan kesim vergisi) munzamı,

4. Miktar-ı azamisi (üst sınırı) kanunen tayin edilecek nisbeti (oranı) tecavüz etmemek üzere, vilayet meclis-i umumisince bila-vasıta (doğrudan doğruya) tekâlif-i umumiyyeye (genel vergilere) ilave edilecek küsurat-ı munzamme,

5. Vilayet masarif-i adiyesine (sıradan masraflarına) muavenet olmak üzere, lede-l-icap (gerektiğinde) umumi bütçeden tahsis edilecek meblağ,

6. Vilayete ait emval ve emlakin (mülkler ve taşınmazların) hâsılat ve iradı (getirisi) ve bedel-i ferağ (tasarruf hakkının terki),

7. Vilayetçe köprü, iskele, ubura (bir suyun karşı yakasına geçmeye) mahsus kayıklar ve saire tesisi gibi, vilayetin vezaifine dahil ve menafi-i umumiyyeye (kamu yararına) ait hidemata mukabil (hizmetlere karşılık) istifa olunacak ücurat (ödetilecek ücretler) veya bedel-i iltizam (kira bedeli),

8. Dâhil-i vilayette işlemek üzere tesis edecek tramvay, omnibüs, otobüs ve otomobil gibi vesait-i nakliye şirketlerinden ve sanayi-i muhtelifeye ait fabrikalardan, senevî (yıllık) alınacak mebaliğ-i muayyene (belli paralar) ve bunlara verilecek imtiyazname ve ruhsatnameler mukabilinde (karşılığında), beş liradan elli liraya kadar alınacak ruhsatname harçları,

9. Numune çiftlik ve tarlaları, çiftçilik mektepleri, damızlık hayvanat ve alat-ı ziraiye (tarım aletleri) depoları, sanayi mektep ve sergileri, ticaret sergileri ve panayırlar varidatı (gelirleri) ile alat-ı ziraiye bedelat-ı icarı (kira bedelleri),

10. Vilayetçe tesis ve idare edilecek mekatibin (okulların) her nevi varidatı,

11. Vilayet matbaa ve gazeteleri varidatı,

12. Kavanine muvafık (kanunlara uygun) olarak, bunlar haricinde vilayetçe edinilmiş her nev menabi-i varidat (her çeşit gelir kaynakları),

13. Vilayete hibe ve vasiyet tarikiyle (yoluyla) vuku bulan teberruat (bağışlar) oluştururken, (md. 80)

Fevkalade bütçenin gelirlerini:

1. Masarif-i fevkaladeye mahsus olmak ve nisbeti (oranı) kanun-ı mahsus (özel kanun) ile tayin olunmak üzere, vilayet meclis-i umumisince senevî tekâlif-i umumiye (genel vergiler) üzerine ilaveten ve muvakkaten (geçici olarak) tarh olunacak (konulacak) küsurat-ı manzumme-i fevkalade,

2. İstikraz hasılatı (verilen borçların faiz gelirleri),

3. Masarif-i fevkaladeye mahsus olarak, lede-l-icap (gerektiğinde) umumi bütçenin ianeten (yardım olarak) tahsis edeceği meblağ,

4. Vilayete hibe ve vasiyet suretiyle vuku bulan teberruat (bağışlar),

5. Adi bütçenin fazla-i varidatından ind-el-icap (gerekince) tefrik olunacak (ayrılacak) mebalîğ (paralar) oluştururdu (md. 81)

Adi bütçenin giderler kısmında ise, şu kalemler bulunurdu:

1. Vilayet memurin (memurları) ve devair-i hususiyesi (şubelerinin) maaşat (maaşları) ve masarifi (harcamaları),

2. Varidat-ı hususiyeye-i vilayetin mesarif-i tahsiliyesi (vilayet özel gelirlerinin tahsili için yapılan harcamalar),

3. Turuk-u maabir-i vilayetin (vilayetin yollar ve geçitlerinin) masarif-i daime ve tamiriyesi.

4. Tesis edilmiş umur-ı naftanın (bayındırlık işlerinin) mesarif-i daime ve tamiriyesi,

5. Mekatib-i ibtidaiye ve rüşdiye (ilk ve ortaokullar) ve leyli (gece) ve nehari (gündüz) dar-ül-muallimin-i ibtidailer (ilk erkek öğretmen okulları) ile liva idadileri (liseleri) maaşat ve masarifi ve mekatib-i mezkure (adı geçen okullar) masarif-i inşaiye ve tamiriyesi (inşaat ve tamir harcamaları),

6. İdaresi mahallerine mevdu (verilmiş) ziraat ve sanayi mekteplerinin maaşat ve masarifi ve binalarının mesarif-i inşaiye ve tamiriyesi,

7. *Emakin (mekânlar) ve akarat-ı vilayetin (vilayetin gelir sağlayan mallarının) mesarif-i tamiriyesi, vergisi ve sigorta bedeli,*

8. *Vilayete ait müessesat-ı hayriye (hayır kurumları) ve sıhhiyenin masarifi,*

9. *Vadesi hulul etmiş (gelmiş) istikraz (borç) taksitleri,*

10. *Vilayet matbaa ve gazetesi masarifi,*

11. *Meclis-i umumi ve encümen-i vilayetin levazım-ı kırtasiye ve masarif-i tefrişiyeye (döşeme) ve teshiniye (ısınma) ve müteferrikası (ufak tefek masraflar) ile meclis-i umumi azasının yevmiye ve harcırahları ve encümen-i vilayet azasının maaşatı,*

12. *Meclis-i umumi-i vilayet azasının intihabı (seçilmesi) için vuku bulacak masarif,*

13. *Bunlardan maada (ayrı) olarak vilayetin vezaif-i hususiyesine dahil veya kavanin (kanunlar) ile icrası vilayete mevdu hidematın (verilmiş hizmetlerin) istilzam ettiği (gerektirdiği) masarif-i daim (md. 81).*

Vilayet bütçeleri için hesap devresi on iki ay, mahsup muamelesi müddeti iki aydı. Bir senenin bütçesinden devredilmiş meblağ, ertesi senenin bütçesinde ait olduğu fasla ilave olunurdu (md. 85)⁷.

C. Tablo ve Grafiklerle Aydın Vilayeti Bütçelerinde “Umur-ı Hayriye ve Sıhhiye”

Aydın Vilayeti'nin 1329 (1913), 1330 (1914), 1331 (1915), 1333 (1917), 1334 (1918) ve 1335 (1919) yıllarına ait bütçesi elimizdedir. Bunların matbu olan ilk üç tanesi, İzmir Milli Kütüphanesi koleksiyonundan, son üçü ise, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi'nden (İstanbul) fotokopi yapılmak suretiyle edinilmiştir. Sayıların dünyasını algılamakta zorlandığımızdan, vilayet bütçelerinden oluşturduğumuz tabloları grafiklere dönüştürdük⁸. Görselliği devreye sokan bu yaklaşımın, İzmir ve art bölgesi ölçeğinde devletin sağlık politikasının algılanmasını kolaylaştıracağı düşüncesindeyiz.

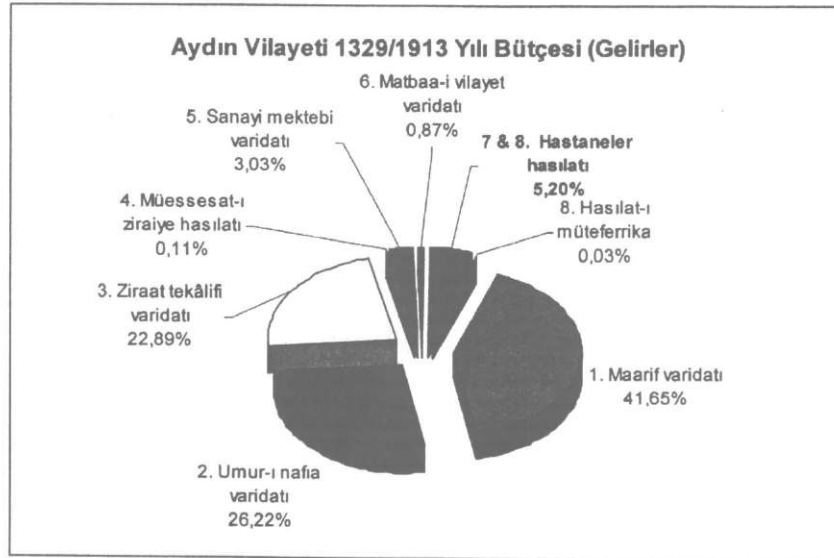
⁷ *İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanunu*, İstanbul, 1329/1913, s.s. 18-21.

⁸ Pasta grafikte gösterilemeyecek kadar küçük sayısal veriler içeren tablolar, çubuk grafiklere dönüştürülmüştür. Bunların çizimine katkılarından ötürü, Yrd. Doç. Dr. Aykan Candemir'e teşekkür etmek isteriz.

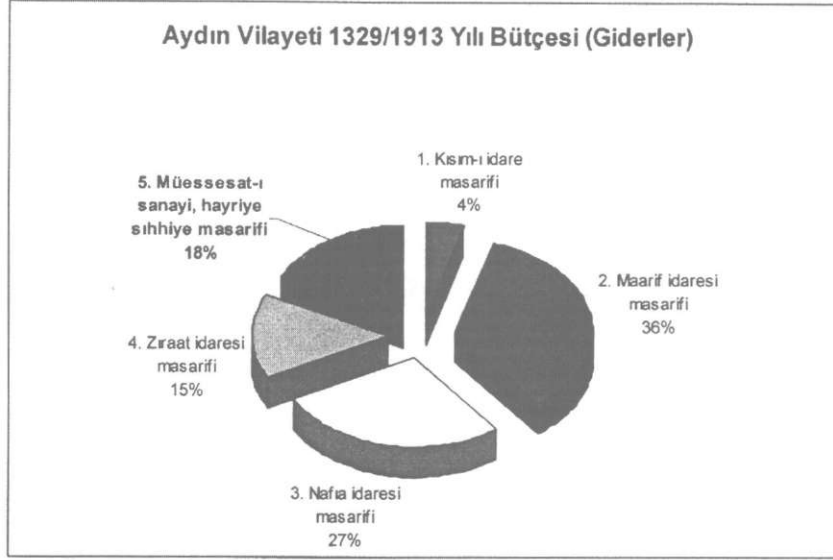
Tablo 2/ Aydın Vilayeti 1329/1913 Yılı Bütçesi (Genel Görünüm)⁹.

Gelirler (a cetveli)	Gelir miktarı (kuruş)	Giderler (b cetveli)	Gider miktarı (kuruş)
1. Maarif varidatı	7.877.111	1. Kısım-ı idare masarifi	827.579
2. Umur-ı nafia varidatı	4.958.941	2. Maarif idaresi masarifi	6.657.312
3. Ziraat tekâlifi varidatı	4.329.298	3. Nafia idaresi masarifi	5.173.435
4. Müessesat-ı ziraiye hasılatı	20.500	4. Ziraat idaresi masarifi	2.868.966
5. Sanayi mektebi varidatı	572.600	5. Müessesat-ı sanayi, hayriye sıhhiye masarifi	3.340.350
6. Matbaa-i vilayet varidatı	164.900		
7. İzmir Gureba Hastanesi varidatı	734.192		
8. İzmir Frengi Hastanesi varidatı	205.100		
9. Hasılat-ı müteferrika	5.000		
Toplam	18.867.642		18.867.642

Kaynak: Aydın Vilayeti'nin 1329 Senesi Muvazene-i Hususiye-i Maliye Kararnamesi, (Y.t. ve y.y.).

⁹ Öncelikle, denk olan bu bütçenin genel hatlarıyla, Erkan Serçe tarafından yeni harflere aktarılan (*İzmir 1914*, Akademi Kitabevi, İzmir 1997) Hüseyin Rıfat'ın: "Aydın Vilayeti 1330 Sene-i Maliyesi Ticaret Rehberi" başlıklı çalışmasında da bulunduğunu belirtmek isteriz. Daha sonra, tablodan görüleceği üzere, 7 ve 8. gelir kalemleri ki toplamı 939.292 kuruştur, Vilayetin elindeki iki hastanenin hasılatıdır. Gider kaleminde gösterilen "müessesat-ı sanayi, hayriye ve sıhhiyeye" ayrılan paranın, sadece 983.683 kuruşunun hayriye ve sıhhiye için harcadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda bkz. EK-1.

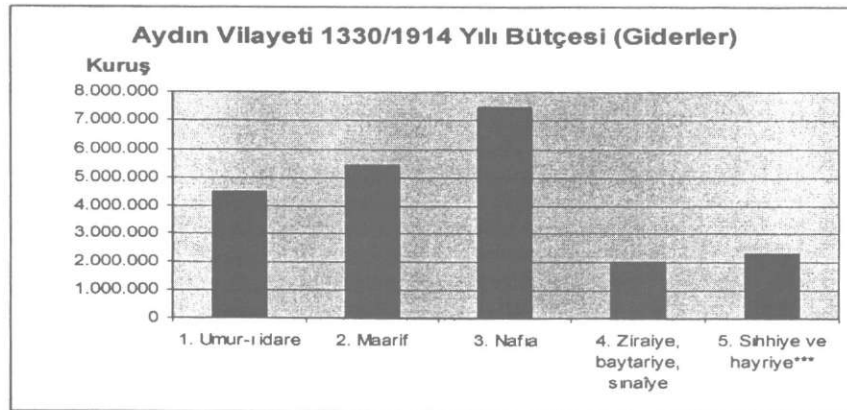
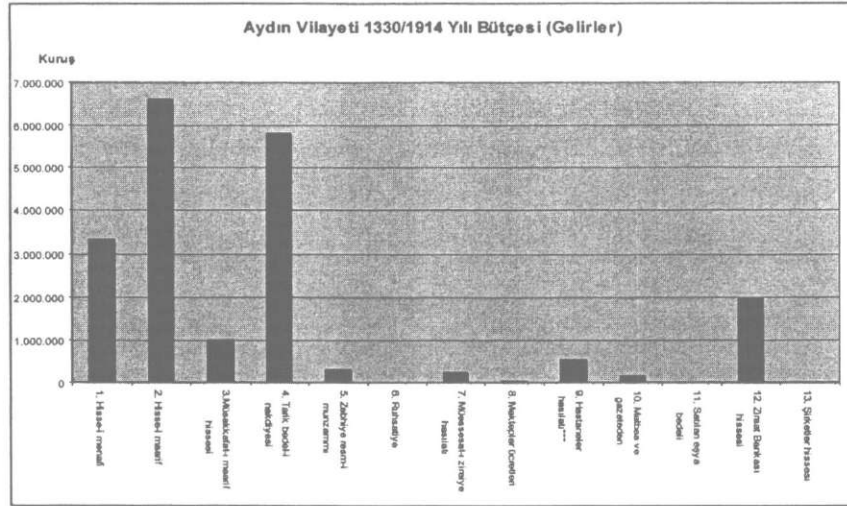
Tablo 3/ Aydın Vilayeti 1330/1914 Yılı Bütçesi (Genel Görünüm)¹⁰

Gelirler (a cetveli)	Gelir miktarı (kuruş)	Giderler (b cetveli)	Gider miktarı (kuruş)
1. Hisse-i menafi	3.309.085	1. Umur-ı idare	4.506.206
2. Hisse-i maarif	6.618.170	2. Maarif	5.409.943
3. Müsakkafat-ı maarif hissesi	1.002.880	3. Nafia	7.458.107
4. Tarik bedel-i nakdiyesi	5.806.780	4. Ziraiye, baytariye, sınaiye	1.961.327
5. Zebhiye resm-i munzamı	282.520	5. Sıhhiye ve hayriye	2.285.374
6. Ruhsatiye	10.000		
7. Müessesat-ı ziraiye hasılatı	222.000		
8. Mektepler ücretleri	17.270		
9. Hastaneler hasılatı	521.570		
10. Matbaa ve gazeteden	176.700		
11. Satılan eşya bedeli	5.000		
12. Ziraat Bankası hissesi	1.973.520		
13. Şirketler hissesi	5.000		
Toplam	21.621.007		21.621.007

Kaynak: Hüseyin Rıfat, "Aydın Vilayeti 1330 Sene-i Maliyesi Ticaret Rehberi"nden naklen Serçe, s.s. 79-80.

¹⁰ Denk olan bu bütçe, önceki yılın bütçesine oranla % 11,4 (2.753.365 kuruş) artarken, İzmir Gureba Hastanesi ile İzmir Frengi Hastanesi'nin gelirleri ("Hastaneler hasılatı" olarak 5. kalemde gösterilmiş olan) % 44,5 azalmasına (417.722 kuruş) rağmen, bütçeden sıhhiye ve hayriyeye ayrılan payın % 243,3 arttığı (1.301.691 kuruş) görülmektedir.

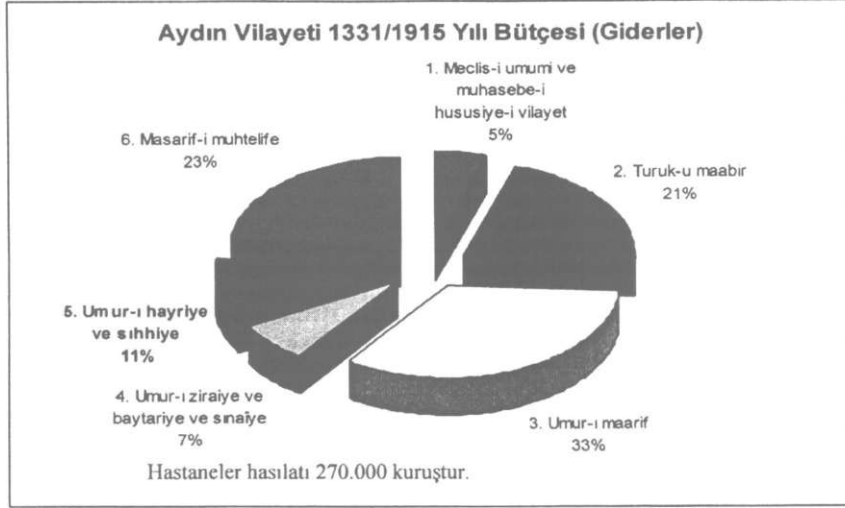

Tablo 4/ Aydın Vilayeti 1331/1915 Yılı Bütçesi (Genel Görünüm)¹¹.

<i>Adi Hususi Bütçe</i>			
<i>Gelirler (a cetveli)</i>	<i>Gelir miktarı (kuruş)</i>	<i>Giderler (b cetveli)</i>	<i>Gider miktarı (kuruş)</i>
1. Tekâlif-i emiriyye küsurat-ı munzaması	13.855.000	1. Meclis-i umumi ve muhasebe-i hususiye-i vilayet	998.100
2. K ü s u r a t - ı munzamadan maada varidat-ı hususiye	12.926.500	2. Turuk-u maabir	4.252.900
3. İnanat	285.000	3. Umur-ı maarif	6.776.312
		4. Umur-ı ziraiye ve baytariye ve sınaîye	1.382.978
		5. Umur-ı hayriye ve sıhhiye	2.128.537
		6. Masarif-i muhtelifi	4.601.926
Toplam	27.076.500		20.140.753
<i>Fevkalade Hususi Bütçe</i>			
1. Adi bütçenin fazla-i varidatı	6.935.747	1. Umur-ı maarif	35.645.599
2. Mekatib-i ibtidaiye inşaati içi kura ve mahalle ahalisine tarh ve tevzi olunacak masarif mukabili	33.126.026	2. Umur-ı ziraat ve sanayi ve ticaret	461.712
		3. Umur-ı miyahiye (su işleri)	3.452.531
		4. Umur-ı Hayriye ve sıhhiye	801.931
		5. Masarif-i muhtelifi	700.000
Toplam	40.061.773		40.061.773
GENEL TOPLAM (Gelir)	67.138.273	GENEL TOPLAM (Gider)	60.202.526
Kaynak: 1. Aydın Vilayeti 1331 Senesi Adi Hususi Bütçesi, Aydın Vilayeti Matbaası'nda tab' olunmuştur, (Y.t. ve y.y.); 2. Aydın Vilayeti 1331 Senesi Fevkalade Hususi Bütçesi, Aydın Vilayeti Matbaası'nda tab' olunmuştur, (Y.t. ve y.y.).			

¹¹ Görüldüğü üzere adi bütçe denk olmayıp, 6.935.747 kuruş fazla vermiştir. Adi bütçe gelirleri, önceki yılın bütçesine oranla % 12.5 (5.455.493 kuruş) artarken, giderler % 7 (1.480.254 kuruş) azalmış, başka bir deyişle tasarruf yapılmıştır. "Küsurat-ı munzamadan maada varidat-ı hususiye" içinde kalan **hastane hasılatı** (fasıl 10, madde 3) **270.000 kuruştur** ki, önceki bütçeye oranla % 49 (251.570 kuruş), küçülme vardır. Adi bütçeden umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan pay da, % 7 (156.837 kuruş) azalmıştır. Ancak fevkalade bütçeye eklenen 891.903 kuruşla (madde 4), umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan pay 2.930.468 kuruşa çıkmaktadır ki, önceki yılın bütçesine oranla 645.094 kuruşluk yani % 28.2'lik bir artış söz konusudur. Adi ve fevkalade bütçe birlikte ele alındığında, **gelirlerde** önceki bütçeye oranla % 310.5 (45.517.266 kuruş), **giderlerde** % 278.4 (38.581.519) artış görülmektedir.

Dahiliye Nezareti'nin Vilayete gönderdiği 3 Mart 1915 tarih ve 9/99146 sayılı yazıdan, 25 Şubat tarihinde irade-i seniye çıktığını öğrendiğimiz¹² bu bütçeden sonraki, yani 1332/1916 yılı bütçesi konusunda ne yazık ki elimizde, gelirin 21.649.113 kuruş beklendiğini söyleyen bir gazete haberinden başka bir şey bulunmamaktadır¹³.

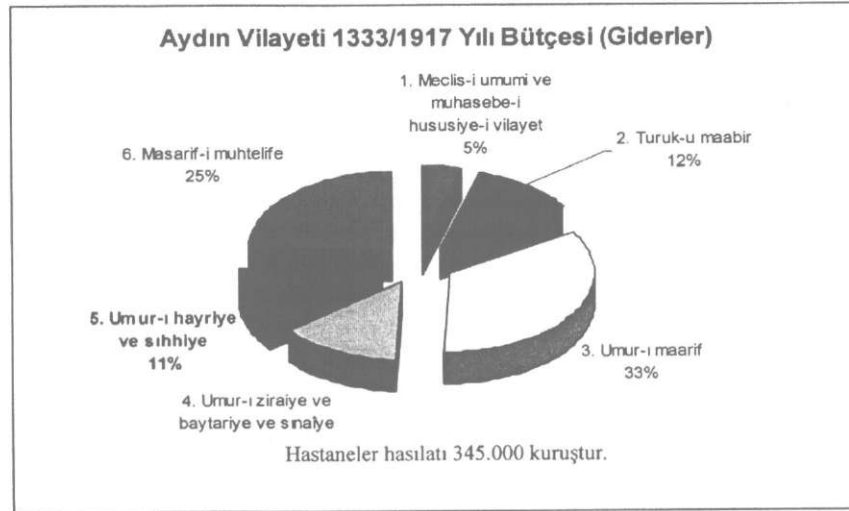
¹² *Aydın Vilayeti 1331 Senesi Adi Hususi Bütçesi*, Aydın Vilayeti Matbaası'nda tab' olunmuştur, (Y.t. ve y.y.).

¹³ Ahenk, 21 Kanun-ı evvel 1331'den aktaran Sabri Sürgevil, *İttihat ve Terakki'nin İzmir Politikası*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 1984, s. 41.

Tablo 5/ Aydın Vilayeti 1333/1917 Yılı Bütçesi (Genel Görünüm)¹⁴.

Adi Hususi Bütçe			
Gelirler (a cetveli)	Gelir miktarı (kuruş)	Giderler (b cetveli)	Gider miktarı (kuruş)
1. Tekâlif-i emiriyye küsurat-ı munzaması	10.484.000	1. Meclis-i umumi ve muhasebe-i hususiye-i vilayet	1.108.600
2. K ü s u r a t - ı munzamadan maada varidat-ı hususiye	9.219.245	2. Turuk-u maabir	2.857.262
3. İnanat	5.000	3. Umur-ı maarif	8.367.879
		4. Umur-ı ziraiye ve baytariye ve sınaîye	3.290.436
		5. Umur-ı hayriye ve sıhhiye	2.632.010
		6. Masarif-i muhtelife	6.018.210
Toplam	19.708.245		24.274.397
Fevkalade Hususi Bütçe			
Toplam	1.682.000		1.682.000
GENEL TOPLAM (Gelir)	21.390.245	GENEL TOPLAM (Gider)	25.956.397

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-1.

¹⁴ Adi bütçenin, önceki yılın adi bütçesi gibi denk olmadığı görülüyor. Ancak bu kez fazla değil 4.566.152 kuruş açık vermiştir. Adi bütçe gelirleri, önceki yılın bütçesine oranla % 27.3 (7.368.255 kuruş) azalırken, giderler % 20.5 (4.133.644) kuruş artmıştır. "Küsurat-ı munzamadan maada varidat-ı hususiye" içinde kalan **hastane hasılatı** (faisil 10, madde 3) **345.000 kuruştur** ki, önceki bütçeye oranla % 27.7 (75.000 kuruş) bir artış vardır. Adi bütçeden umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan payda % 23.6 (503.473 kuruş) bir artış söz konusudur. Adi bütçenin gelirler kısmının (a cetveli) ayrıntıları için bkz. **EK-2**. Ayrıntılı dökümüne ulaşamadığımız 1333 yılı fevkalade hususi bütçesinde, umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ilaveten bir ödenek konup konmadığı, konmuş ise miktarını tespit edemedik. Adi ve fevkalade bütçe birlikte ele alındığında, **gelirlerde** önceki bütçeye oranla % 68.2 (45.748.028 kuruş), **giderlerde** % 56.9 (34.246.129 kuruş) bir azalma olmuş, yani bütçe yaklaşık 2/3 oranında küçülmüştür.

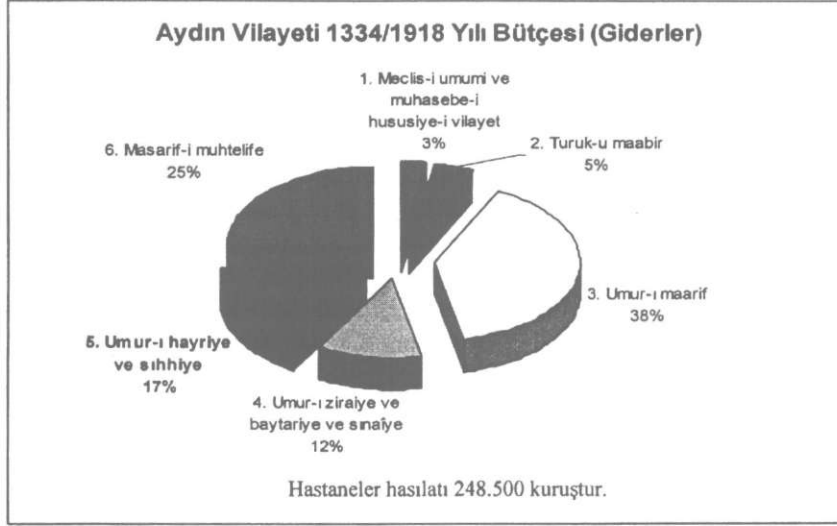
Bu bütçeye, 26 Kanun-ı sani 1332 tarihinde irade-i seniye çıkmıştı¹⁵.

Tablo 6/ Aydın Vilayeti 1334/1918 Yılı Bütçesi (Genel Görünüm)¹⁶.

<i>Adi Hususi Bütçe</i>			
<i>Gelirler (a cetveli)</i>	<i>Gelir miktarı (kuruş)</i>	<i>Giderler (b cetveli)</i>	<i>Gider miktarı (kuruş)</i>
1. Tekâlif-i emiriyye küsurat-ı munzaması	19.401.100	1. Meclis-i umumi ve muhasebe-i hususiye-i vilayet	1.294.000
2. K ü s u r a t - ı munzamadan maada varidat-ı hususiye	105.425.406	2. Turuk-u maabir	2.177.000
3. İnanat	50.000	3. Umur-ı maarif	18.715.725
		4. Umur-ı ziraiye ve baytariye ve sınaîye	5.519.911
		5. Umur-ı hayriye ve sıhhiye	8.121.915
		6. Masarif-i muhtelifi	11.774.290
Toplam	124.876.506		47.602.841
<i>Fevkalade Hususi Bütçe</i>			
1. Adi bütçenin fazla-i varidatı	?	1. Umur-ı maarif	?
2. Hazinesden muavenet	?	2. Umur-ı ziraat ve sanayi ve ticaret	?
		3. Umur-ı miyahiye	?
		4. Umur-ı Hayriye ve sıhhiye	?
		5. Masarif-i muhtelifi	?
Toplam	87.267.500		87.267.500
GENEL TOPLAM (Gelir)	212.144.006	GENEL TOPLAM (Gider)	134.840.341
Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-5.			

¹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-1'de, "Sadrazam ve Dahiliye Nazırı Mehmet Talat" imzalı ve 2718 sayılı yazı.

¹⁶ Öncelikle, kaynağımızın fevkalade bütçenin kalemlerini gösterdiği, ancak miktar kısmının doldurulmadığını belirtmek isteriz. Adi bütçe, önceki yılın bütçesi gibi yine denk değil. 1331/1915 yılı adi bütçesi gibi 77.273.665 kuruş fazla vermiştir. Adi bütçe gelirleri, önceki yılın bütçesine oranla % 633.6 (105.168.261 kuruş), giderler % 196.1 (23.328.444 kuruş) artmıştır. "Küsurat-ı munzamadan maada varidat-ı hususiye" içinde kalan **hastane(ler) hasılatı** (fasıl 10, madde 1) **248.500 kuruştur** ki, önceki bütçeye oranla % 28 (96.500 kuruş) bir azalma görülmektedir. Adi bütçeden umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan payda % 308.5 (5.489.905 kuruş) bir artış vardır ki, fevkalade bütçede bu paya tespit edemediğimiz bir oranın ilave edildiği açıktır. Adi ve fevkalade bütçe birlikte ele alındığında, **gelirlerde** önceki bütçeye oranla % 991.7 (190.753.821 kuruş), **giderlerde** % 519.4 (108.883.944 kuruş) gibi, büyük bir artış kaydedilmiştir.

Bu bütçeye irade-i seniye, 6 Şubat 1334'te çıkmıştı¹⁷.

Tablo 7/ Aydın Vilayeti 1335/1919 Yılı Bütçesi (Genel Görünüm)¹⁸.

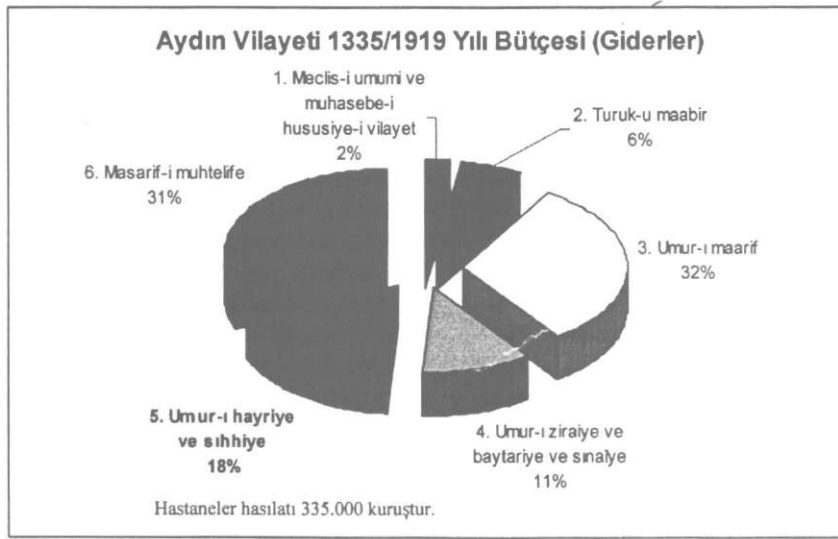
<i>Adi Hususi Bütçe</i>			
<i>Gelirler (a cetveli)</i>	<i>Gelir miktarı (kuruş)</i>	<i>Giderler (b cetveli)</i>	<i>Gider miktarı (kuruş)</i>
1. Tekâlif-i emiriyye küsurat-ı munzaması	32.274.100	1. Meclis-i umumi ve muhasebe-i hususiye-i vilayet	1.545.400
2. K ü s u r a t - ı munzamadan maada varidat-ı hususiye	25.180.080	2. Turuk-u maabir	3.762.800
3. İnanat	71.000	3. Umur-ı maarif	19.678.910
		4. Umur-ı ziraiye ve baytariye ve sınaîye	6.848.800
		5. Umur-ı hayriye ve sıhhiye	10.904.370
		6. Masarif-i muhtelif'e	19.405.860
Toplam	57.530.180		62.146.140
<i>Fevkalade Hususi Bütçe</i>			
1. Adı bütçenin fazla-i varidatı	?	1. Umur-ı maarif	320.000

¹⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-5'te, "Sadrazam Vekili ve Dahiliye Nazırı Vekili imzalı", 198 sayılı yazı.

¹⁸ Denk olmayan adi bütçe, 1333/1917 yılı adi bütçesi gibi % (4.615.590 kuruş) açık vermiştir. Adi bütçe gelirleri, önceki yılın bütçesine oranla % 54 (67.346.326 kuruş) azalırken, giderler % 30.5 (14.543.299 kuruş) artmıştır. "Küsurat-ı munzamadan maada varidat-ı hususiye" içinde kalan **hastane(ler) hasılatı** (fısıll 10, madde 4) **335.000 kuruştur** ki, önceki bütçeye oranla % 34.8 (86.500 kuruş) bir artış vardır. Adi bütçeden umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan pay % 34.2 (2.782.455 kuruş) bir artmıştır. Ancak fevkalade bütçeye eklenen 1.100.000 kuruşla, umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan pay 12.004.370 kuruşa çıkmaktadır ki, önceki yılın bütçesine oranla 3.882.455 kuruşluk, yani % 47.8'lik bir artış söz konusudur. Adi ve fevkalade bütçe birlikte ele alındığında, **gelirlerde** önceki bütçeye oranla % 70.2 (148.763.322 kuruş), **giderlerde** % 49.6 (66.843.607 kuruş) bir gerileme kaydedilmektedir.

2. Hazineden muavenet	?	2. Umur-ı ziraat ve sanayi ve ticaret	1.129.594
		3. Umur-ı miyahiye	?
		4. Umur-ı Havriye ve sıhhiye	1.100.000
		5. Masarif-i muhtelifi	3.301.000
<i>Toplam</i>	5.850.594		5.850.594
GENEL TOPLAM (Gelir)	63.380.774	GENEL TOPLAM (Gider)	67.996.734

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-17.

Bu bütçeye irade-i seniye, İzmir'in işgalinden hemen önce: 16 Nisan 1335'te çıkmıştır¹⁹.

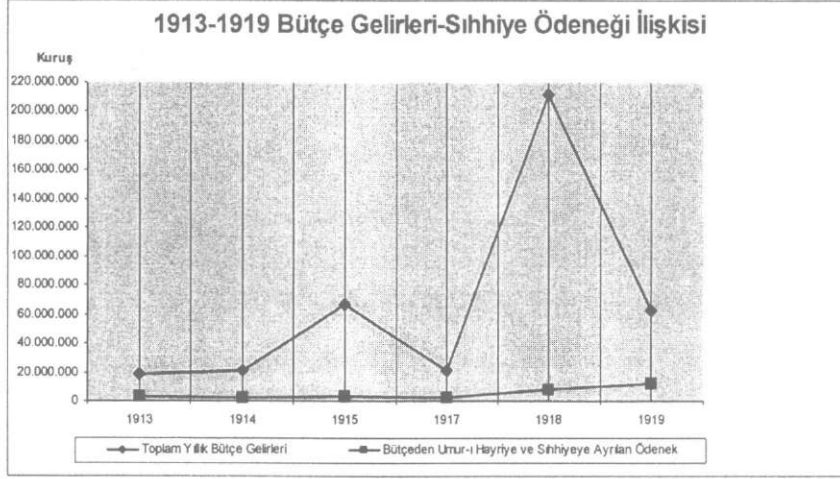
Genel Değerlendirme

Mevzuatın idari sınırlarını belirlemiş olduğu bir bölgede, devletin gelir ve giderlerini gösteren bir tablo görünümündeki vilayet bütçesi, aynı zamanda yönetenlerin, vergi mükellefi ve/veya hizmet bekleyen uyruklarına nasıl baktığını öğrenmemize aracılık etmektedir. Kuramsal olarak devlet, kamu hizmetlerini uyruklarının tamamını kapsayacak şekilde vermek ister ama uygulamada bazı kesimlerin, bu hizmetlerden başka bir deyişle kamu harcamalarından, daha fazla yararlandığı görülür²⁰. Söz konusu kamu harcamalarının incelediğimiz süreçte: Personel giderleri; eğitim; bayındırlık; sağlık; ziraat, hayvancılık, sanayi olmak üzere, beş farklı kalem için yapıldığı görülmektedir.

Sağlığın durumuna grafik ve tablolar eşliğinde bakacak olursak:

¹⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-17'de, "Sadrazam Damat Ferit" ve "Dahiliye Nazırı Mehmet Adil" imzalı ve 523 numaralı yazı. Bkz. EK-3.

²⁰ Vergi havuzuna kimin ya da hangi kesimin ne oranda katkıda bulunduğu, bu çalışmanın ilgi alanı dışındadır.

Görüldüğü üzere, bütçeden umur-ı hayriye ve sıhhiye için ayrılan ödenek, bütçe gelirlerindeki artış ve düşüşe uyumlu bir seyir izlememektedir. Öte yandan aynı ödeneğin, 1918 ve 1919 yıllarında dikkate değer bir artış kaydettiği de ortadadır. Bazı çalışmalarda, Birinci Dünya Savaşı yıllarından mütareke dönemine (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919) uzanan süreçte, bulaşıcı hastalıkların tırmanmasıyla ilgili yazılanlar²¹ aklı, artışın bu hastalıklarla mücadele etme istencinden kaynaklandığını getirmekte ise de 1917, 1918 ve 1919 yılları adı bütçe giderlerinin ayrıntılı dökümü incelendiğinde, böyle olmadığı görülmektedir. Gerçi 1918 yılı bütçesindeki, 200.000 kuruşluk “*Frenği Mücadelesi Teşkilatına Muavener*” kalemi, önceki yılın bütçesinde yoktur ama artışın temel nedeni, İzmir Gureba Hastanesi ile İzmir Frenği (Eşrefpaşa) Hastanesi faslının, “*Masarif-i Umumiye-i Daime*” maddesindeki harcamalardır. Tıbbi malzeme, kırtasiye, mefruşat, ısınma, iase, bina bakım ve onarımı gibi gereksinimleri karşılamak üzere kullanıldığını düşündüğümüz bu maddedeki ödeneğin artması, enflasyon ve hayat pahalılığıyla ilgili olmalıdır. Bu bağlamda, 1916 Nisanı’nda 6.5 kuruş olan Francala ekmeğinin, 1919 Martı’nda 27.5 kuruş (artış oranı % 423); 1915 Temmuz’unda okkası 7 kuruş olan koyun etinin, 1919 Nisanı’nda 50 kuruş (artış oranı % 714) olduğunu belirtmek isteriz²².

1918 yılında gelirler, enflasyonun da etkisiyle fırlamış ve umur-ı hayriye ve sıhhiyeye ayrılan ödenek önceki yıla (1917) oranla yaklaşık dörde katlanmış olmasına rağmen, toplam gelire olan oranı 1917 yılının yaklaşık 1/4’üne gerilemiştir. 1919 yılında gelirler yaklaşık 3/4 oranında azalırken, umur-ı hayriye ve sıhhiye ödeneğinin toplam gelire oranı, önceki yıla (1918) göre aynı ölçüde artmıştı.

²¹ Sürgevil, s.s. 66-68 ve Engin Berber, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)*, İstanbul, 1997, s.s. 99-127.

²² Berber, 1997, s. 111.

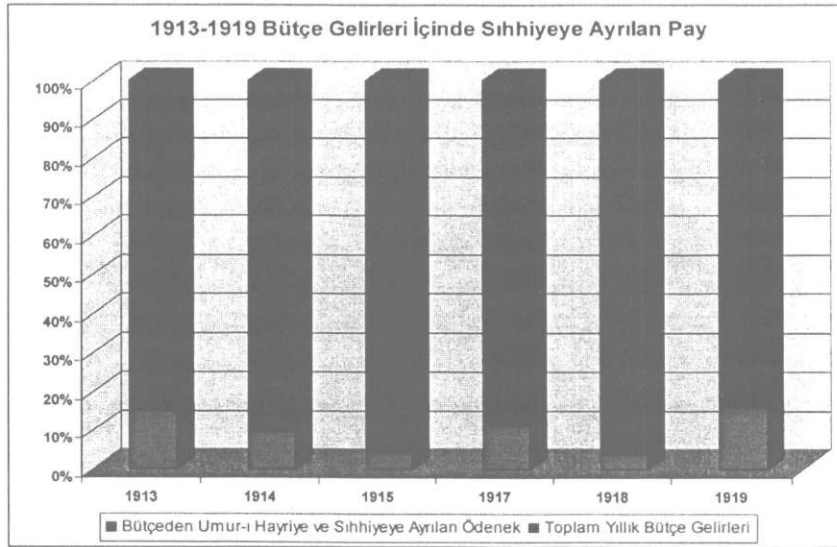

Tablo 8/ Aydın Vilayeti'nin İzmir'deki Hastanelerinin Masarif-i Umumiye-i Daimisi (1917-1919)

Yıllar	Hastaneler Masarif-i Umumiye-i Daimisi (kuruş)	
	İzmir Gureba Hastanesi	İzmir Frenği Hastanesi
1917	977.860	522.430
1918	2.422.020	2.010.175
1919	4.077.750	2.433.900

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-1; 66-1/1-5 ve 66-1/1-17.

1918 ve 1919 yılı fevkalade bütçesinde, umur-ı hayriye ve sıhhiye için ayrılan ödeneğin tamamı, inşaat işleri için olup şu kalemlerden oluşmaktaydı: Veledehane masarif-i inşaiyesi; Eşrefpaşa Hastanesi tesisat ve inşaat-ı cedidesi masarif-i; Emraz-ı Sâriye Hastanesi inşaat-ı cedidesi masarif-i; Bimarhane inşaat-ı cedidesi masarif-i; Bakteriyolojihane tesisat-ı cedidesi²³.

²³ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-5 ve 66-1/1-17.

Tablo 9/ Aydın Vilayeti Bütçeleri Gider Kalem Sayısı, Sıhhiye Ödeneğinin Büyüklük Sırası ve Birinci Sıradaki Ödeneğin Türü.

Yıllar	Bütçe Gider Kalem Sayısı	Bütçeden Sıhhiyeye Ayrılan Ödeneğin Büyüklük Sırası	Birinci Sıradaki Ödeneğin Türü
1913	5	4 (% 18)	Maarif (% 36)
1914	5	4 (% 10)	Nafia (% 34)
1915	6	4 (% 11)	Maarif (% 33)
1917	6	5 (% 11)	Maarif (% 33)
1918	6	3 (% 17)	Maarif (% 38)
1919	6	3 (% 18)	Maarif (% 32)

Kaynak: Tablo 2,3,4,5,6 ve 7'de gösterilen kaynakların tümü.

Görüldüğü üzere eğitim, 1914 yılı dışında, kamu harcamalarının ilk sırasında yer almaktadır (genel ortalama: % 33). Sağlık ise, % 14'ün biraz üzerindeki genel ortalaması ile kamu harcamalarının daha alt sıralarında, üçüncülük-beşincilik arasında gezinmektedir. Bu iki kalemin her yıl, kamu harcamalarının neredeyse yarısını oluşturması nasıl değerlendirilmelidir?

Vilayetin söz konusu harcamalar ile özellikle ilk ve orta öğretim çağındaki nüfusa ulaşarak, devletin daha yoksul olan Müslüman-Türk uyruklarına hizmet vermek istediği açıktır. Ancak harcamaların, eğitimde ve sağlıkta kaliteyi yükseltmekten çok, hizmet için gereksinim duyulan temel yapıların inşa ve tamiriyle personel giderlerine ayrıldığı düşünüldüğünde, yararlanma ölçüsü tartışılır olmaktadır. Türkiye'de devletin, eğitim ve sağlıkta bugün bile, altyapıyı (okullaşma ve hastaneleşme) tamamlayamadığını görmek üzücüdür. Ancak aynı devletin, incelediğimiz süreçten bugüne, eğitilmiş ve sağlıklı bir nüfusun gelişme ve kalkınmadaki önemi konusunda değişmeyen inancı, son derece sevindiricidir.

EK-1

Aydın Vilayeti 1329/1913 Yılı Bütçesinde Umur-ı Hayriye ve Sıhhiye Ödeneğinin Kalemleri

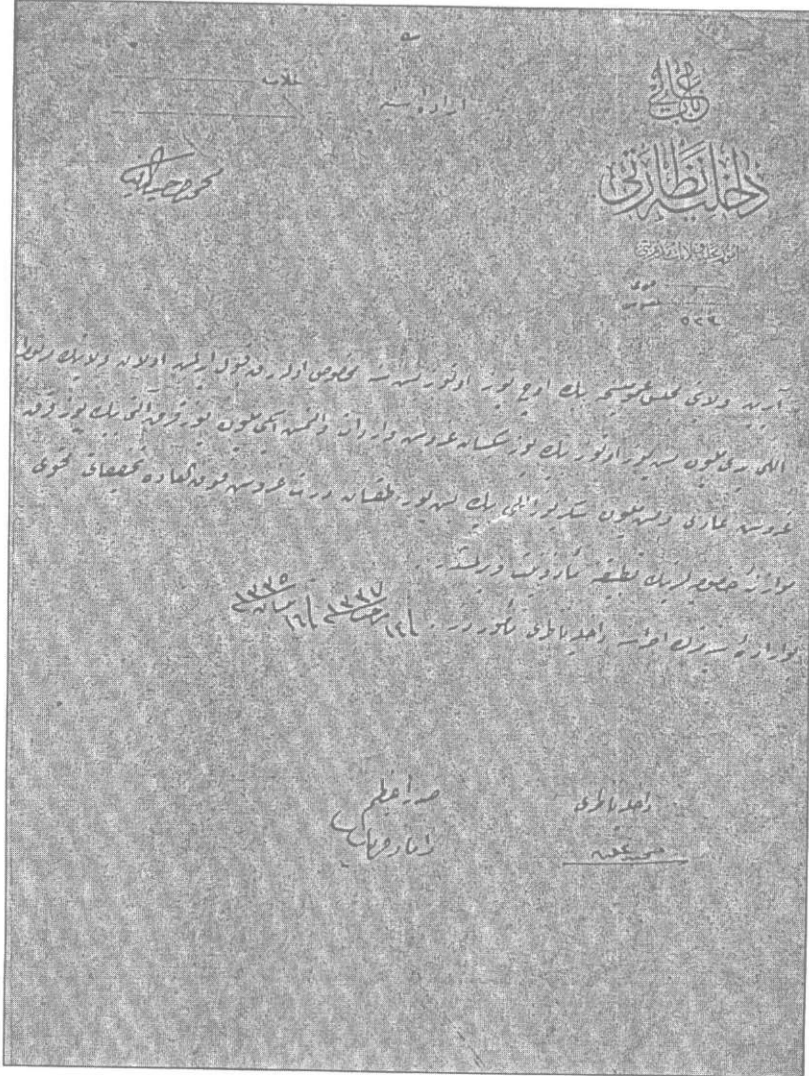
<i>Fasıl</i>	<i>Madde</i>	<i>Ödenek türü</i>	<i>Miktar (kuruş)</i>
11	1	<i>Maaşat-ı Sıhhiye</i>	12.000
		İzmir ve Sarayköy Kabileleri (ebeleri) Maaşı	
	2	Bayındır Aşı Memuru Maaşı	4.800
12	1	Merkez vilayette tesis olunacak 25 yataklık Bimarhane (hastane) için mübayaâ olunacak (satın alınacak) arsa bedeliyle masarif-i inşaiye	250.000
13	1	606 Frengi İlacı Bedeli	26.000
	2	Sıhhiye Mektebi Me'zuni (izinlilerin) Maaşı	43.200
	3	Tütsü Kazanı Bedeli	123.000
	4	Kolera Tecrithanesi İkmal İnşaatına	200.000
14	1	Mülhakat Hastaneleri (bağlı hastanelerin) masarif-i daimisiyle inşaat ve tamirat masarifine	206.400
	2	Eşme Kazası Frengi Tabibi Maaşı	12.000
15	1	<i>Maaşat</i>	56.083
		Memurin-i Sıhhiye Maaşatı	
	2	Memurin-i İdare Maaşatı	25.200
16	8	Frengili Erkeklerin Müdavat (deva arama) Masarifi	25.000
<i>Toplam</i>			983.683
Kaynak: Aydın Vilayeti'nin 1329 Senesi Muvazene-i Hususiye-i Maliye Kararnamesi, (Y.1. ve y.y.).			

EK-2
Aydın Vilayeti 1333/1917 Yılı Adı Bütçesi Gelirler Kısımının (A Cetveli) Ayrıntılı Dökümü

<i>Fasıl</i>	<i>Madde</i>	<i>Ödenek türü</i>	<i>Miktar (kuruş)</i>
<i>Birinci Kısım: Tekâlif-i emiriyye küsurat-ı munzaması</i>			
1		Aşar hisse-i ianesi	
	1	Hisse-i menafî muadili hazineden alınacak tahsisat	2.580.000
	2	Hisse-i maarif muadili hazineden alınacak tahsisat	5.160.000
2		Müsakkafat vergisi maarif hissesi	750.000
3		Temettü vergisine munzamm vilayet hissesi	189.000
4		Ağnam, deve, camus ve davar rüsumuna munzamm vilayet hissesi	600.000
5		Ferağ ve intikal harçlarına munzam vilayet hissesi	216.000
6		Bedel-i nakdi-i askeriye munzamm vilayet hissesi	
7		Tarik-i vilayet hissesi	
	1	Müsakkafat vergisine munzamm tarik-i vilayet hissesi	740.000
	2	Temettü vergisine munzamm tarik-i vilayet hissesi	189.000
	3	Harp vergisi kanununun üçüncü ve sekizinci maddelerinde muharrer tevfikata zamm olunan tarik-i vilayet hissesi	60.000
Birinci kısmın toplamı			10.484.000
<i>İkinci Kısım: Kûsurat-ı munzamadan maada varidat-ı hususiye</i>			
8		Tarik bedelat-ı nakdiyyesi	4.034.000
9		Rûsumat	
	1	Zebhiye resmi vilayet hissesi	432.000
10		Müessesat ve emlak hasılatı	
	1	Müessesat-ı ziraiye, sanayi ve ticariye hasılatı	1.006.875
	2	Mekatib varidatı	221.550
	3	Hastane hasılatı	345.000
	4	Matbaa varidatı	135.000
	5	Emlak ve akar hasılatı	1.300.000
	6	Satılan eşya bedeli	5.000
11		Vilayete ait hisse-i temettü	
	1	Ziraat Bankası hisse-i temettü	
	2	Şirketler hasılatından vilayet hissesi	5.000
12		Hasılat-ı müteferrika	5.000
13		İstirdadat	10.000
14		Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu'nun on beşinci madde-i muaddilesi mucibince masarif-i mecbure olarak köylü ve ahaliye tarh ve tevzi kılınacak varidat	1.698.820
İkinci kısmın toplamı			9.219.245
<i>Üçüncü Kısım: İanat</i>			
15		İanat ve teberruat	5.000
Üçüncü kısmın toplamı			5.000
GENEL TOPLAM			19.708.245
Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-1.			

EK-3

Aydın Vilayetine 1335/1919 Yılı Bütçesi İçin Çıkan İrade-I Seniye

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Dosya Usulü İradeler Tasnifi, 66-1/1-17

